

הלכות פסח סימן תנא

(המגיד ס"ה), (יב) ואפלו אם ימלאום גחלים, דחשיבין (יג) דלמא חייס עליהו שמא פקעי (פרוש, ש"מ ותבארנו) ולא עביד להו הסקה מעלמא. וימיהו, אם החזירן (ו) לכבשן שמצורפין בו כלי-חרס חדשים מטר, דכיון שמכניסין להם גדול קנה ודאי לא חייס עליהו דלמא פקעי, (יד) אכל לתגורים שלנו לא: הנה כל כלי הצרף לבן או הגעלה, אסור להשתמש בו (טו) אפלו (ז) צינן בלא הכשר (ומדכי ריש פוק מל שעת), (טז) ועין ביונה-דעה סימן קכא: ב' וכו'בא, שהוא כלי שעושים (ח) מלכנים ועפר ואופים ומטגנין בו, וכן תגור קטן שקורין פידליא, (יז) הסקו מבחוץ אסור לאפות בו בפסח, דאין חמץ שבו נפלט בקך, (יח) ואם מלאו גחלים (ט) מפתנים שרי: ג (יט) מספינים, (י) מגעילן בקלי ראשון ומתירין. וכלי

ו תוספות עם ותיבא
שאר פוקיין ד שם
בבבא ח עם בבבא

שערי תשובה

באר היטב

בזה וזמן כבדו, ע"ש, יבטיח חייס שאל ח"כ סימן לח כתב שדברי הרשב"א בתשובה סימן תקעה דלא פה"צ, ששם כתב דלא מביי יטון רק לכלי טהור, וכתב שפעשה פא לרדו ציטדאל שולח לו דודון מלים חסידים מפאפוזיי פורעלאניי! ולא נבר אם חא"י השולח כבר נשתמש בהם, ועברו שנתים ימים והמה כלים קרית, וכתב שלכאורה אין להטיר לכמהלה קמ"ש התייץ ופשה, וכן המדברי הרשב"א משמע וצא"ו דצבד אסור, אך בזה ויש ס"ס ששא לא נשתמש ואתיל נשתמש, ספק להקל, נבדון צדק ישוב, עכ"ל. (ג"ל שאם אפטר להגעילן ברותחין ג' פעמים יש לעשות כן, ואם הם כלים שאין צורך להשתמש בהם ורותחין שחסיכ יש להקל ביכ, ועין ב"י ד סימן קכב דדינים אלו:

אם אינו ב"י, ח"י, ע"ש, ועמ"א: (ו) לכבשן. נשלחתי, כלי-חרס שנשאר אחר השפחה ר"ל אם כבר להשתמש בהם בפסח, שידוע שזה יותר מהזרח הכבשן, והתרת: ומ"מ הלל לפי הענין: (ז) צינן. הינו דרך קבע שמא אתי להשתמש בו חמין, וא"כ אפלו קריחו תחלה אסור, אבל דרך צראי אסור להשתמש בו ע"י תהנה, ודרך קבע אפלו בע"פ אחר זמן אסור אסור להשתמש בו, ע"ה: (ח) מלכנים. עמ"א דלכנים הנשנפים בכבשן צעין שלנו יש להם כל דין כלי-חרס. וכתב ח"י: אלא דלא חייס עליהו כ"כ ואפשר דמהני להו הסקה אפלו הוה מפרים שלנו לנעמו, אבל לכנים

שנשתמשו בחמה יש להם דין כלי-אדמה, וכלי גללים ובכנים בכלי-חרס, בשם (י) מגעילן, ודוקא שבינא דפסחא או מבשר לחלב או להסקו, משא"כ ספינים של אסור בעי לבן אף שאין בה גטוח כל שרופה לשמש בחמין, כבבאר ב"י

משנה ברורה

לומר, דמחמת שהסקו מבחוץ לא מהני הסקה להוציא הבלועים: (יח) ואם מלאו גחלים וכו'. השעב, דסתם בוכי'א (יד) אין דרכה להתקע, ועל-פן אין לחש דלמא חייס עליה ולא ילבנו יפה, ולכנים הנשנפים בכבשן יש (טו) עליהם דין כלי-חרס, ואם נשפף עליהם דבר רותח של חמץ אין לו פקנה (טז) אלא בלבן כד"ל¹⁶⁵, ועל דרך שיתבאר בסימן חסא ונמפל מקום הלבון מהני להם (יז) אפלו הוה תגורים שלנו, דלא חייס עליהו כמו בקבוצות¹⁶⁶, אבל לכנים שנחבשו רק בחמה (יט) יש להם דין כלי-אדמה ומהני להם הגעלה¹⁶⁷, (יט) ואם נאפה ונצלה עליהם, הרי משמישן על-ידי האור וצריכין לבון, כ"ל: ג (יט) ספינים. בין (כ) גדולים ובין קטנים, אף אם נשתמש בהם חמץ בחמין כל השנה, די בהגעלה לפסח, ואף-על-פי שספינים הבלועים משאר אסורים, פסק השלחן-ערוך ביונה-דעה סימן קכא שצריף ללבנם באור כדי להשתמש בהם בחמין, הלא כיון שיש אומרים שאפלו כלים הבלועים מחמץ על-ידי אור בלבד נמי (כ"א) אין צריכין אלא הגעלה, וגם פשה פוסקים סוברים דספינים אין להם דין כלים הבלועים על-ידי האור ודאף אם השתמש בו על-ידי האור, כיון שתחב בו חתיכת פשטיד"א על האש, מפל מקום רב משמיש'ו הוא שלא על-ידי האש ואזלינן ביה רב, והדלקתן בסעריף ו, לפיכך המיר לכתחלה על-ידי הגעלה בלבד, ומפל מקום מי שאפשר לו, מצוה מן המבחר שיאנה חדשים לפסח (אחרונים). עוד כתבו, דספינים הבלועים משאר אסורים, אף דלכתחלה צריף ללבנם, מפל מקום בדיעבד אם הגעיל והשתמש בהם בחמין (כ"ב) אינו אסור. וכספינים הבלועים מבשר לחלב די בהגעלה, אף העולם (כ"ג) נהגו אסור בזה¹⁶⁸, וכתב בתשובת חתם-סופר סימן קי,

אפלו לא ערה מהקודרה לתובה רק לכלי אסור ואסור-כף הינין כלי זה בתוכה, ולדינא חסימו האחרונים, דלכתחלה בודאי יש להחמיר בדעת הרמ"א דאין להתיר אף בשעריע שלא נשתמש בו חמץ רק בכלי שני, ולכן בכלי-מתכות צריף הגעלה, וכמבאר לקמן בסעריף ה, ובכלי-חרס דלא מהני הגעלה נהסק אי אפשר להשתמש בו בפסח¹⁶⁹, אמנם בדיעבד אם נשתמש בלא הגעלה בכלי שאין משתמשין בו רק בכלי שני (בגון טעלעריז וכפות), (י) יש להקל אף בכלי-חרס במקום הספק מנפה ומניעת שמחת יום-טוב¹⁷⁰, אם הוא אינו ב"י-ויזמו שהוא נותן טעם לפגם, שפשה פוסקים מקלין בו ג"כ חמץ: (יב) ואפלו אם ימלאום גחלים וכו'. דבזה הוי פהסק מפתנים ונפליט הבליעה: (יג) דלמא חייס עליהו וכו'. שאין צורך להסיק בכנים אלא בחוץ, מה שאין בן תגורים (י"א) אפלו של כלי-חרס אפלו אוחן שמטלטלין אותן שדופן תמיד להסיק בכנים, לא חשיבין דלמא פקעי ומועיל הסק, אף צריף לומר שספינים יפה עד שיתלבנו¹⁷¹, ועין לקמן בסימן תסא מדין הכשר תגורים שלנו: (יד) אכל לתגורים שלנו לא. דחשיבין דלמא חייס עליהו (י"ב) ולא ישהה שם הרבה ויציאן מן התפור קדם שיתלבנו, מה שאין בן כבכשן מתלבן אפלו בשעה מועטה: (טו) אפלו צונן. הינו אפלו הדיחו ופשפף היטב, דחלשינן דלמא אתי להשתמש בו בחמין. ועין ביונה-דעה סימן קכא דהוא הדין בשאר אסורים, (י"ג) ועל-פן יש להחמיר בענייננו אפלו בערב-פסח אחר תצות: (טז) ועין ביונה-דעה סימן קכא. דשם מבאר דדרך צראי מטר להשתמש בו אם הדיחו ושפשוף תחלה¹⁷², ועין לציל סוף סימן תג ובמשנה ברורה שם¹⁷³: ב (יז) הסקו מבחוץ ואסור וכו'. בן צריף לומר, רוצה

שער הציון

(י) חז"ל צ"ל ואלה רבה בסימן תמו סעריף ג ונבגן אברהם מצד הדין, וגם הג"א כתב בספרנו דנזקא בערוי סחמירין ולא בכלי שני, ודברי השלחן ערוך בסעריף ה המחזיק, שהוא רק למנשכ"א; אכן נבדון זה מסתפנא, דהקציעקב משמע דהוא מקל אף כשהוא ב"י-ויזמו, שהרי כתב ויבפרט כשהוא אינו ב"י-ויזמו, וכן משמע באלה רבה בסימן תמו סעריף ג הנ"ל, ע"ש, דהוא מקל במקום הספק מנפה מצד כלי שני לבד, וכן מהגרי"א הנ"ל משמע גם-כן הכי, ומחזיר-אדם והגרי"ז ומקור-חיים משמע דמקלין בערוף שניהם דוקא, וצריף עינן, אכן בכלי שלישי בודאי יש להקל אף כשהוא ב"י-ויזמו: (י"א) מגן אברהם ושא"י, דלא ככ"ח: (י"ב) ט"ז: (י"ג) חק"יעקב ושא"י: (ד) בית-יוסף בסימן תסא ואלה רבה: (ט"ו) מגן-אברהם ושא"י: (ט"ז) ולבון טהור נשתמש עליהם חמץ כל ששנה על-ידי צלה ואפנה [הגרי"ז]: (י"ז) בחק"יעקב כתב בלשון אפטר, ובאלה רבה דעתיק דטהרי: (י"ח) מגן-אברהם ושא"י: (י"ט) הגרי"ז: (כ) הגרי"א ושא"י: (כ"א) דוכינא להו דחמץ מקרי תבא בלע: (כ"ב) חק"יעקב ומקור-חיים ויבפרט לדעת הפרי חדש דאיהו מחיר אפלו לכתחלה בתגעלה, וכן מוכח נמי מהגרי"א דכתב דמה דתקמדי שם דבעי לבון הוא רק לחמרא, אכן מוכח שם מהבב"י דהוא רק בספין קטן, אבל בספין גדול של צפירים הדינא צריף לבון: (כ"ג) לקמן סימן תקט, מגן-אברהם סעריף-קטן י"א¹⁶⁶.

הרואם: 1 כלי חרסיה. 2 צלחת.

מילואים

הלכות פסח סימן תנ

המשן מעמוד 72

41) שכתב בטעם הדבר שאסור להשכיר כלי לנכר, שכיון שהכלי בלוג מחמץ, אסור ליהנות ממנו, ולכן אסור להשכירו. וביאר החזו"א (י"ד סי' נו ס"ק ח), שאף לפי טעם זה האיסור הוא מצד מה שרוצה בקיומו של החמץ, והיינו שרצונו בקיום החמץ הבלוג בכלי.

42) שם (כלל קכ"ד סי' י"ז) ביאר בטעם האיסור, שכיון שהדבר עומד לצורך דברי מאכל, כשמוכרו לנכר הנכרי משתמש ונהנה מהדבר נחשב שגם הישראל נהנה (וסברא זו כתבה המ"א (כאן ס"ק י"ב) והביא ראיה מהדין שהורבא בשו"ע לעיל (סי' תמ"ח סי' ח) שאסור להאכיל חמץ אפילו לבהמת הפקר, והיינו שאסור להנות אחרים באיסורי האכיל).

מהעולם, מה שאין כן לגבי חמצו של נכרי שאין מצוה לבערו מהעולם. **[משנ"ב ס"ק כח]**

שְׁהָרִי נִהְיֶה רַק מְגִיף תְּפִילִי וְלֹא מְקַלְעִי⁴⁰.

40) וכן לענין מאכל שהתערב בו חמץ, כתב לעיל (סי' תמו ס"ק ג) שאף שכתב הרמ"א שם (סי' א) שצריך לשרוף את כל המאכל, מימ באופן שיש הפסד גדול מאוד, אין צורך לשרפו, אלא ומכרנו לבד מומי האיסור שבו. וכעין זה כתב גם לקמן (סי' חסו ס"ק מב).

[שעה"צ ס"ק נ]
פְּקֻדָּה שֶׁנִּשְׁפָּטָה⁴¹ וְכֵן פְּקֻדָּה שֶׁנִּשְׁפָּטָה⁴².

הלכות פסח סימן תנא

המשן מעמוד 74

וכן אדם שמוכר את כליו לאחרים, כתב בשו"ת מהרש"ם (שם) בשם קיצור של"ח, שיכול להגיע כלל חלבי או בשוי (וראה הערה הבאה בעיקר טעם המנהג).

[שעה"צ ס"ק כג]

לְקַמֵּן סִימֵן תִּקַּט, טַפְּרֵי אֲבִיבִים סִימֵי-קֶטֶן יֵאָרֵךְ⁴³.

19) שם כתב בטעם שנהגו העולם איסור בזה, שאם היה אפשר להגיע כלים מבשר לחלב, לא היה אדם מחזיק אלא כלי אחד בלבד, ומשתמש בו בין למאכל חלב ובין למאכלי בשר על ידי הגעלה ביניהם, ויש לחוש שמה יטעה וישכח מה היה השימוש האחרון שנעשה בכלי, וישתמש בו בלא הגעלה. וכענין המלך (פי"ד מהל' יום טוב הי"ח) כתב בטעם המנהג, שיש לחוש שמה יבואו להגעיל את הכלי כשהוא בן יומו.

אכן, להגעיל כפות חלביות שנתערבו עם כפות חרושות (או פרוחה) ולהשתמש בהן למאכלי בשר, כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"א סי' מד) שמוותר, ואף כשירוכ הכפות הן חלביות [שאינן בטלות ברוב], שכיון שעיקר החשש הוא שמה ישתמשו בכלי אחד הן למאכלי בשר והן למאכלי חלב על ידי הגעלה יבואו לכלל טעות, אין לחוש לזה כאן, שהרי אין מתירים לו לעשות כן אלא במקום שנתערבו.

ולהגעיל כלי חלבי כדי להשתמש בו עבור מאכל פרוחה, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רמ"א) בשם הא"א (מבוטשאטש) שמוותר, הוסיף, שגם אם ירצה לאחר זמן להתכוו לבשרי, רשאי לעשות כן, ובשורת שבת הלוי (ח"ט סי' קס"ח) הוסיף, שמוותר אף להגעיל כלי חלבי לפרוחה ולהיפך באופן תמדי, על כל פנים במקום הצורך, כיון שגם אם יטעה וישכח מה דינו של הכלי, הרי לא ישתמש בו באיסור, ומשום כך אין בכוחו לאסור הגעלה זו. מאידך, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני פסח פי' ס"ק ד) שאף הגעלת כלי חלבי כדי להשתמש בו למאכל פרוחה אסורה, כיון שמטרת הגעלה זו היא לבשל בו את המאכל הפרוחה ולאוכלו עם בשר.

כשיש חשש שמה יסחב, דעתו (ספר הגעלת כלים פי"ג הע' קכ"ז) שלא ישתמש בו כמים חמים, מפני שבשעתמלא במים חמים תצא הפליטה מהחרט והיבלע בכלים, וכן דעת הגר"י ר"ס (שם).

16) וכן בכל כלי שאינו עלול להתקלקל אלא קלוקל מועט, כתבו המגן האלף (ס"ק ג) והפ"א (סוף סי' תנב), תחלת קיצור דיני הגעלה שאין לחוש שמה יחוס על הכלי, וכן כתב בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' קמ"ד).

17) החזו"א כתב (א"ח סי' ק"ב ס"ק ב) שכלי ארמה גרועים מכלי חרט, ולא מתעילה להם הגעלה כשם שאין הגעלה באוכלין, וכן כתב הי"ד יהודה (י"ד סי' ט"ז פ"י הארוך ס"ק פ"א בסופו ד"ה הנה מתוך), וביאר, שמה שכתב השו"ע להלן (סי' ח) שמועילה הגעלה בכלי אבן, כונתו כאן שנשארה כמו שהיא, ולא באבן שבתשה וגיבלו אותה.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (סידור פסח כהלכתו פי"ט הע' ז) הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פי"ג ס"ד) שיש לנהוג למעשה כדעת המשגיב, וכן הביא בשו"ת אבן ישראל (ח"ו סי' כ"א) שמשמע מלשון הראשונים, והוסיף הגרש"ז אויערבך (שם דבר הלכה אות ה) שלפיכך אפשר להכשיר שיש העשוי משחוקת אבנים [שיש קיסרין] על ידי הגעלה (וראה דרכי תשובה סי' קכ"א ס"ק כ"ח).

[משנ"ב ס"ק ט]

אֶף קִיְעָלִים נִהְיֶה אֶסִיד כְּהֵנָּה⁴⁴.

18) ובשעת הדיוק, כתב הפ"מ (סי' תנב ח"א סי' ג) שנראה שמוותר להגעילם אף לבתחילה.

ואם עבר והגעיל כלי חלבי, והשתמש בו לבישול מאכל בשרי, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' רמ"א) שכדיעבד לא נאסר הכלי, וכן מביאר בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"א סי' מד) שלא נהגו אלא שלא להגעיל כלים אלו לבתחילה, אך לא שלא תועיל ההגעלה.

וכלי חלבי ששהה י"ב חודש בלא שימוש, כתב בשו"ת מהרש"ם (שם) בשם בעל הא"א (מבוטשאטש) שמוותר לבתחילה להגעילו ולהפכו לבשרי, וכן להיפך.

הלכות פסח סימן תנא

המשן מעמוד 76

שהרי כל שיכול האדם להחזיק את הכוס בידו אין המשקה נחשב כרותח לענין זה, אכן, אם אכל או שתה חמץ רותח, דעתו (שם ע"מ כ"ט) שאם ישתה לאחר מכן כוס משקה חם באותה מידת חום, יוכשרו שינו בכך.

והגרש"ז אויערבך כתב (שו"ת מנחת שלמה שם), שהואיל והסתומות

שיניהם, מחמת הטעם ששיניים אינן נחשבות כסכין לענין הפליטה. ומיזם, למעשה, דעת הגר"י קיבסקי (שם) שיש להימנע מלאכול או לשתות דברים רותחים מכדי שעות קודם סוף זמן אכילת חמץ ועד לאחר הפסח, שמה יפלט מן השיניים טעם החמץ בפסח, אלא שבלאו הכי אין בני אדם רגילים לשתות משקה חם כל כך [אם לא טעות].

מילואים הלכות פסח סימן תנא

המשך מעמוד קודם

להגיעל במים המעלים רתיחות אפילו כלי שבלע משמן רוחח, אף על פי שחום השמן גבוה מחום מוי ההגעלה.
ולענין הגעלת כלי שבלע בליעת היתור, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' כז).
37) ודבר שבלע בכלי ראשון שהעבירוהו מעל גבי האש, כתב הפמ"ג (משב"ז סי' ט) שאפשר להכשירו בכלי ראשון שאינו על גבי האש וכן מדיק מהטור (וירד סי' קכא סי' א) שכתב שאם השתמש בכלי על גבי האש צריך להגעילו על גבי האש, ומשמע שאם לא השתמש בו על גבי האש יוכל להגעילו שלא על גבי האש, אלא שנהגים לכתחילה להגעילו הכל על גבי האש ביורה המעלה רתיחות, והחז"א (אורח סי' קכב סי' ה, וירד סי' מד סי' ב) כתב שאפשר להכשירו בכלי ראשון שאינו על גבי האש, והוסיף, שכל שכן שאפשר להגעילו בכלי ראשון שעל גבי האש, אף אם אינו מעלה רתיחות.

[משנ"ב סי' ק לח]

שְׂמֵשִׁינְךָ בְּקַעְרוֹתָיִךְ, דִּי לְהַכְשִׁיחַ בְּכָלִי שְׁנֵינִי.³⁸⁾

38) ואם מערה מהקירחה לקערה על ידי מצקת, כתב לעיל (סי' שיח סי' ק מה) לענין ביטול בשבת, שהקערה נחשבת בכלי שלישי [וראה שם (סי' פז) שכתב שנחשבת ככלי שני, וכמה שכתבנו שם].

39) ולגבי דברים המונחים בכלי שני ביחד עם דבר גוש רוחח (שהינו בכלי ראשון) ועגעים בו, כתב לעיל (סי' תמו סי' כד) שיש להחמיר להחשיבם כמו שבלעו המץ בכלי ראשון [על פי השי"ך וירד סי' קה סי' ת, וראה משנ"ב (סי' שיח סי' סה)], והוסיף, שיתכן שיש להחמיר בהם אף כשהם מונחים יחד עם דבר גוש בכלי שלישי [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' לה)].

[משנ"ב סי' ק לח]

הַקְּשִׁיחַ בְּכָלִי שְׁנֵינִי.⁴⁰⁾

40) ואם היה חום התבשיל שבכלי השני בשיעור שנה לאכילה [ברציפות], דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני ביטול פ"ט סי' ג אות ב) שאפשר להקל שלא להגעיל את הכלי.

[משנ"ב סי' ק מא]

לְעִרוֹת עֲלִיּוֹ (כ"ה)⁴¹⁾, וְעִרְיָה לְהַר שְׂלֵא יִפְסִיק הַקְּלִיחָה.⁴²⁾

41) וכשמערים מים רותחים על גבי כלי המץ [כגון שיש הבלוע מחמץ], כתב בשע"צ לעיל (סי' תמד סי' ד) בשם הפמ"ג שאין לערות מכלי המיועד לביטול בפסח [כגון קומקום של פסח], ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סי' זה סי' ט) שאם יעשה כן, יעלו האדים מהכלי התחתון על ידי הקילוח [ניצוקין] ויבליעו טעם המץ בכלי העליון [כמבואר ברמ"א (וירד סי' קה סי' א), עינין לברורו הפמ"ג (סי' תמד אי"א סי' ד) שהובא בשע"צ שם]. והוסיף השו"ע הרב, שמטעם זה נהוגות הנשים שלא להשתמש בפסח בקדרה שעירו ממנה על גבי כלי חמץ מתחת לאבן מלובנת כדי להגעילה [בדלה"ק (סי' יז)], אלא שאם כבר השתמש בקדרה זו ומישלו בה, כדיעבד אין המאכל נאסר [כמבואר ברמ"א ביריד שם].

42) וכן לענין ביטול בשבת, כתב לעיל (סי' שיח סי' ק עד) שתבלין שעירו עליו מכלי ראשון באופן שלא נפסק הקילוח, נאסר [התבלין] אף כדיעבד [כדין דבר שנתבשל בכלי ראשון], ומבואר מדבריו שכשנפסק הקילוח לא נאסר.

שבשניים בולעות מדבר גוש, ונהגים להחשיב דבר גוש ככלי ראשון [כמבואר בשי"ך וירד סי' קה סי' ח] וכן יתכן שכולעות מדבר חרף, יש להקפיד שלא לאכול מאכלי חמץ חמים או חריפים כדי שעות קודם הפסח, ואכן כשעושים כן, אין צורך להחמיר שלא לאכול בפסח עצמו דבר חרף או חם, מפני שמניעת שמחת יום טוב שתיגרם במניעת האכילה נחשבת כמקום הפסד מרובה, ויש לסמוך בזה על דעת הפוסקים הסוברים שנותן טעם לפגם מותר בפסח, וכן לצרף את דעת הפוסקים שרק חילתית נחשבת כדבר חרף לענין השבחת דבר פגום. והוסיף שם, ובנשמת אברהם ח"א סי' א, שנכון מאוד להגעיל את הסתימות שבשניים על ידי שתיות מים בשיעור חום שרגל לשתותם תמיד, והיינו בערך שבעים מעלות [צלוי"ס], שהיו אין אוכלים ושוחים בחום גבוה מזה. אמנם, לענין בשר וחלב, כתב שם שאין צורך להחמיר בזה, מפני ששומכים על כך שהמאכל נפגם בחלל הפה לגמרי, ואף מה שבלע בשניים [ראה ח"י חתם סופר חולין קה, א].

וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני ביטול פ"ט סי' ג אות ג) שפיון שיש אנשים השוחים כוס תה בחום שהיה סולדת בו [והיינו שבעים האחת מעלות, שם אות ח], יש להחמיר להגעיל את השניים התחתות לפני פסח, וכן יש להימנע מלאכול חמץ חם כדי שעות קודם זמן איסורו. אכן, לענין בשר בחלב כתב שהעולם מסתמכים על כך שהכל הפה פוגם מהר, באופן שאף דבר חרף שאוכל לאחר מכן אינו מתקן, ולכן אין צורך להכשיר שניים תחתות מכשר לחלב. ואף בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' לו) כתב שהמקדקים מגעילים את השניים לפני פסח.

ולשתות כוס תה בערב פסח שחל בשבת כדי להגעיל את שניו, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו שם עמ' כט) שמוחה, וכן דעת הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה שם) שלא נחשב כתיקון כלי, ומשום שלא נעשה תיקון מיד בשעת ההגעלה עד שעת איסור חמץ. ובשו"ת מנחת יצחק (שם) כתב כשם ה"ר"מ שטרנבוך עצה לדבר, להגעיל את השניים בערב שבת, ובשבת לעזוב ולערוך עליון מים רותחים מכלי ראשון, והסכים עמו.

ובמקום שעלולות השניים התחתות להתקלקל אם יגעילן, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קמח) שאפשר להגעיל אותן בכלי שני, שאף על פי שבלעו מדבר גוש, מ"מ כיון שיש להקל בדין דבר גוש בשעת הצורך [כמבואר בשו"ת חתם סופר וירד סי' זה, בשם רב], ואף אין מצוי שאוכלים מאכלים חמים בשיעור שהיה סולדת בו, יש להקל בדבר, אך כשאפשר להגעילן בלא שיתקלקלו, כתב בשו"ת שבט הלוי (וירד סי' עד) שיעילן בכלי ראשון, או על כל פנים על ידי עירוי מכלי ראשון.

[משנ"ב סי' ק לו]

הַעוֹמֵד אֶצֶל הָאֵשׁ הַקְּאָאָה⁴³⁾ וכו', צָרִיךְ הַלְּגִיעַל גַּם-בֵּן בִּאֲפֵן [ה'].⁴⁷⁾

36) ואף דבר שבלע בכלי ראשון שהומו נבוא ממאה מעלות, כגון סיר לחץ, כתב הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה מהדרת סי' נא) שאין צורך להגעילו בחום גבוה יותר ממאה מעלות, אלא די בכך שהיה מי הגעלותו חמים בשיעור מאה מעלות, שאם לא כן היה הפוסקים מוכיחים שיש להקפיד על כך. וכן דעת הגר"ש אלישיב (חשו"ק המד פסחים עד, א) והגר"י קרליץ (חוט שני פסח פי' סי' ח), וכיארזו שחז"ל אמרו שחום של מים המעלים רתיחות מפליט את הבליעות שבלעו בכלי בכל חום שהוא. והוסיף הגר"י קרליץ (שם), שמטעם זה אפשר

הלכות פסח סימן תנא

המשך מעמוד לט

מלהכשיר מדיח כלים, כיון שקשה לכיין שהמים הרותחים יגיע לכל אותם המקומות אליהם הם מגיעים בשעת השטיפה, וכן מפני שיש בו חתיכות פלסטיק שאי אפשר להכשירן [וראה מה שכתבנו להלן (סי' ק

כתב (שם) שאין להכשירן בין שימוש בשר לשימוש חלב או להיפך, הואיל וחתישים שנשארו עליהן בעין.
מאידך, דעת הגר"ש והאז"ר (קובץ מבית לוי ח"א עמ' ל) שראוי להימנע

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תנא

ביאורים ומוספים

שהנפט מתטרף לאחר זמן, ויתכן שממשות החמץ שנשארה תהיה ראויה לאכילת כלב.

24) וכן כלי שמי ההגעלה עלולים לקלקלו כגון מיקרוגל, שנוהרים שלא לערות את המים במקום הנקבים או חלקי החשמל שבו, דעת הגרייטש אלישיב (שבות יצחק דיני מיקרוגל פ"ה אות ד) שאין להגעילו באופן זה, כיון שיש לחוש שנחמת הקפדתו לא יגעלנו בדיון, וראה מה שכתבנו להלן (סי"ק פא) באופן הכשרת המיקרוגל.

[משנ"ב ס"ק כז]

דְּהִינֵי שְׁנֵימֵי חֲתָלִים בְּזַעְרוֹת עַל הַמָּקוֹם הַהוּא²⁵.

25) ושיעור הזמן שצריך להניחן שם, כתב להלן (סי"ק לג) שהוא עד שיתחמם הכלי כשיעור שקש נשרף עליו מבחוץ, שבשיעור זה נשרפת כל ממשות האיסור הנמצאת בעומק הסדקים והגומות.

[משנ"ב ס"ק כח]

חֵם הָאֵשׁ בְּלֶכֶד נִקְלַע קֶזֶן טַעַם הַתְּמָקָה²⁶ וכו', אֲלֵא עַל־יְדֵי חֵם הָאֵשׁ, דְּכַבְּלוּ עָלָיו כָּף פּוֹלְטוֹ²⁷.

26) וכן דבר איסור לח, כגון חלב שנימוח, שנבלע בכלי בלא תערובת של דבר היתר, כתבו הש"ך (י"ד סי' קכא ס"ק ח) והרעק"א (י"ד שם) שלדעת הרמ"ע מפאנו צריך הכלי ליבון, מפני שהאיסור נבלע בכלי באופן ישיר, ורק אם התבשל דבר האיסור בתוך דבר היתר לח, כגון מים וכדו', אפשר להכשיר את הכלי בהגעלה. מאידך, בשו"ת חתם סופר (י"ד סי' קיא) כתב שלדעת הרמ"ע מפאנו אין כלי זה צריך ליבון, ואפשר להכשירו על ידי הגעלה במים, שהרי 'כבולעו כך פולטו', וכל בליעה שהיא על ידי בישול אפילו ללא תערובת משקין פליטתה על ידי בישול של הגעלת מים חמים, ורק אם טיגן בכלי דבר איסור, אין הבישול של המים המותרים [ההגעלה] יכול לפלוט את הטיגון של החלב האסור, כיון שבישול שונה מטיגון, והפליטה אינה בעין הבליעה.

אכן, המקור חיים (ביאורים סי"ק ג) הקשה כמה קשיות על רב"י הרמ"ע מפאנו, ואף החו"א (או"ח סי' קט ס"ק יט, וי"ד סי' מד ס"ק ד) כתב שאין הלכה כדבריו, והוכיח מדברי ראשונים שהגעלה מועילה להפליט בליעת דבר איסור לח.

27) משמע מדבריו שפעולת ליבון מועילה להכשיר מדין 'כבולעו כך פולטו', וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (חי"ג סי' סו אות ב-ג) בשם תשובת מ"מוני ועוד פוסקים, שליבון מועיל מדין 'כבולעו כך פולטו', והוסף, שמטעם זה אפשר ללבן תנור מתכת באותו שיעור חום שבו נבלע האיסור, ואין צריך שחום הליבון יהיה בשיעור שניצוצות ניתזין מנונו [וראה מה שכתבנו לעיל (סי"ק יג) ולהלן (בהנחה לאחר השע"צ ס"ק קצא)].

אכן, בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"א סי' ס) כתב שהמשני"ב לא התכוין בדבריו כאן לומר שפעולת הליבון מועילה להכשיר את הכלי מדין 'כבולעו כך פולטו', אלא שכתב כן רק כדי לבאר שהטעם לכך שהבליעה אינה נפלטת על ידי הגעלה ברוחחין הוא משום שהכשר זה אינו בדרך הבליעה, ולכן כתב בדברי הפמ"ג (א"א ס"ק ל) שפעולת הליבון אינה מועילה מדין 'כבולעו כך פולטו', משום שהליבון אינו מפליט את הבלוע אלא רק שורפו במקומו [במבואר ב"טו"י י"ד סי' קכא ס"ק ז ובש"ך שם סי"ק יז בשם הרא"ה], ולפיכך גם דבר שנבלע על ידי האור באופן שאין ניצוצות ניתזין דימנו, צריך להכשירו בליבון חמור אשר ניצוצות ניתזין דימנו, לפי שרק בשיעור זה נשרף הבלוע, וכן כתב בספר מקראי קרב (פסח ח"א סי' פ אות ז), והוסף בשו"ת אגרות משה (שם) שמשום כך מועיל ליבון להכשיר כלי חרס אף על פי שבליעה אינה יוצאת מכלי חרס לעולם, לפי ששורף הוא את הבליעה במקומה.

[משנ"ב ס"ק יט]

הוא נוהג להחזיר לתחליף מבשר לחלב או איפכא²⁸.

28) ואופן נוסף להתיר להגעיל כלי בשרי כדי להשתמש בו לחלב, כתב לקמן (סי' תקט ס"ק כה) בשם הפמ"ג, שיערף אותו קודם לכן, ובאופן זה תהיה הגעלתו מבליעת איסור ולא מבשר.

[משנ"ב ס"ק כ]

שְׂעוֹרְנֵי רוֹתְחֵי²⁹.

29) וכלים שבלעו בליעת איסור על גבי האש, כגון שבישול בהם חמץ על גבי האש, כתב להלן (סי"ק לו) בשם הטור (י"ד סי' קכא סי"ג) שיש אומרים שאין להגעילם אלא בכלי ראשון העומד על גבי האש [וכן הכרעת הטור שם], אכן, כלים שבלעו בליעת היתר על גבי האש, כגון בשר וחלב, כתב השו"ע הרב (סכ"ה) והובא בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת ה' סי' כג עמ' 366 ועמ' 370), שאפשר להגעילם בכלי ראשון המעלה רתיחות אף כשאינו מונח על גבי האש, ולא כתב הטור שיש להגעיל על גבי האש אלא כלים שבלעו על גבי האש בליעת איסור [וראה שו"ע הרב שם שהוקל אף לענין חמץ]. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' נו אות ד) שמסתבר מאד לחלק בדיון זה בין בליעת היתר לבליעת איסור.

[משנ"ב ס"ק כא]

וְלָזָה לֹא מִהְיֵי הַגְּעָלָהּ, כִּי אֵין הַגְּעָלָהּ לְמָה שֶׁהוּא בְּעֵינֵי³⁰.

30) ומיחם שחיממו על גבי מכסהו חמץ שהצטברה אבנית בדפנותיו, כתב בשו"ת אור לציון (חי"ג פ"י תשובה ה) שמוותר להגעילו בלא להסיר את האבנית, ואין צורך לחוש שמא יש פירור חמץ מתחת לאבנית, וכן דעת הגר"שו אויערבך והגר"ש וואנר (ספר הגעלת כלים פ"יג הע' שפה) שאפשר להגעיל מיחם או קמקום שיש בהם אבנית, ובטעם הדבר כתבו שאף אם יש שם פירור, יש לחלות שכבר נפגם טעמו, והוסיף הגרי"י וייס (ספר הגעלת כלים שם), שהאבנית נחשבת כמין שאפשר להגעילו, ואין חוששים לדעת הסוברים שדינה כחרס, אלא דינה בכלי העשוי מאבנים או מאדמה שלהלכה אפשר להגעילו, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (סידור פסח כהלכתו ח"א פ"ח הע' 54).

מאידך, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני פסח פ"י ס"ק ד) שכיון שיתכן שהאבנית נחשבת ככלי אדמה, לדעת החו"א אי אפשר להגעילה [ראה מה שכתבנו לעיל ס"ק יח], והוסיף, שגם אם נבלע האיסור מחוץ לכלי, אם הוא במקום שבנגד האבנית שבתוכו, אי אפשר להגעילו, כיון שההגעלה אינה פולטת את הבליעה מן האבן, ורק אם נבלע טעם החמץ מחוץ לכלי מעל גובה מקום האבנית אפשר להגעיל את הכלי.

ומדבקה הדבוקה בכלים חדשים הטעונים הגעלה משום שמשחו אותם בשומן טרף בשעת יצורם [ראה מה שכתבנו לעיל (סי"ק א)], דעת החו"א (ארחות רבנו חי"ג עמ' פו) שאף שיש להסירה לפני ההגעלה, מ"מ אם אינו יכול להסירה [כגון מוכר המגעיל את הכלים משום שידע שהקונים לא יגעילו אותם, וצריך להשאיר את הדבוקה מטעמי חוק], רשאי להגעיל כלים אלו כשהמרבקה עליהם.

ולגבי הסרת ידידות מכלי מתכת חדשים בשעת הגעלתם, ראה מה שכתבנו להלן (סי"ק מד).

[משנ"ב ס"ק כג]

אִי אֶפְשָׁר לְגַבֵּר שֵׁם הַיֵּטֵב³¹ וכו', שֶׁהַקֶּרֶן מִתְקַלְקַל בְּמֵימֵי רוֹתְחֵין וְיֵשׁ לְחֹשׁ שְׂמָא יְחִים עֲלֵיו³².

32) ואף לשפוך נפט בחריצים כדי לפטול את החמץ מאכילת כלב, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני פסח פ"י ס"ק ד) שאין מועיל, כיון

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תְּנֵא

בְּאֵר הַגּוֹלָה

ט טור טהא דשבת
מ"ב משנה וקפח"ט
רש"י שם י ה"א"ט
שם בפרק ב דפסחים
ותב"א ר"א חספ"ר
כ ברייתא סוף עבודת
גלו"כ. ה"ב"א"ו
ה"ר"ר ו"א"ש בפרק
ב דפסחים. וכן
השקמת רב הפוסקים להשוות דין חצוי לשאר אסורין

ראשון נקרא שהתיתחו בו מים על האש, ט'אפלו אינו עתה על האש רק (כ) שעורפו (י"ב) רותח.
'נקדם ההגעה צריך לשופם יפה (י"ג) במשחנת או ברחים להעביר (כ"ב) כל (י"ג) חלדה שבהם
קדם הקשרם. הלךך (כ"ג) אם יש בו גמות נאינו יכול לנקותו יפה אין מועיל לו הגעלה (פרוש),
הפליטה, שהכלים פולטים האסור שבהם, והוא מלשון ישורו עבר ולא נגעלי' לבר (כ"ד) וצריך (י"ז) לבון
(כ"ה) במקום הגמות: הנה והנדן של סבינים (כ"ו) אין לה (ט"ו) פקנה בהגעלה ואסור להכניס בה הסכין בפסח (מת"י:),
ד כפלים שמשמשים בהם (ט"ו) על-ידי האור, כגון שפודים ואסקלואות וכיוצא בהם, (כ"ח) צריכים

בְּאֵר הַיֵּטֵב

וכיון שרב סבינים הם על דרך זה על-כן יפה יסד הפוסק: אם אפשר לעשותן
חדשים הם משפחים. עת"י וקט"ו: (י"ג) חלדה. פרוש, שאין צריך להשחיתו רק
כדי להעביר חלדה, אבל אם משחיתו היטב בענין שפודי קצת מהפנול קמבאר
כ"ד סימן קכ"א ט"ו קמו לבון, וצ"ש בהג"ה. וחלדה ר"ל מה שאנו קורין
ראס"ט בל"א, אבל פה שחור או אדם באיזה מקום מהפלי הכפרט פירות
ופקחות אין קפידא ויכול להגעלי, ונעשה"ט זלמן פקום תהיא אם א"א בנרידה,
ט"ו, ע"ש: (י"ז) לבון. ובלבון א"צ להעביר החלדה כי האש יבעיר את הכל:
(ט"ו) פקנה. ואם פותם התכירות וגורדה היטב אפשר דשרי, מ"א: (ט"ו) ע"י
האיר. פ"י גלי מים כגון שפוד ואסקלה שצולין עליו מוליקתא של חמץ צריכין
לבון, דמה שפולע ע"י מים פולט ע"י מים, אבל זה כולו ע"י אור מקש צריך

סימן קכ"א ט"ו. וכן כפ"ח שם שהקריע דאף בסבינים של אסור סגי בהגעלה
אפילו לכתחלה. וכתב הח"י: ג"ל עקר לכתחלה פסקת הש"ע שם, וכ"כ באו"ח,
אכן דצ"ב אין לאסר אם הגעילו והשתמש בו בחמין: (י"א) רותח. וכתב
המ"א: ולתוב בו הספין, אבל אין לו להגעילו ע"י אבן מלבן: (י"ב) במשחנת.
וה"ה בדבר אסור שמטיר החלדה סגי נאלא דטרמב"ם פהב דהשחנת דניס
מהני במקום לבון, וכן פה"ט ס"ק י"ג. ה"ב"ח ושאר אחרונים פתבו: לפי
שצריך להגעיל ג"כ קתירו על-כן אם התא קבוע במסמרים קטנים אינו מועיל
הגעלה כי יש גמות הרבה במקום המסמרים. וה"ה כל שיש בו חלקים קטנים,
וה"ה אם תקטא מקטמת בקרן או שתקטא דבוקה בכתול בדבק אין להגעילה
דסיים עליהו שמא פקצי, ולבון גם כן לא שיה גבי קתירו אם לא שפלו פתולא.

משנה ברוחה

מהלהב [פמ"ג]: וכן אם נד הספין (כ"ו) דבוקה בפית"ר על-ידי
דבק אין מועיל הגעלה, דכיון שהדבק מתקלקל במים רותחין יש
לחש שמא יחוס על הדבק ולא ירחיק המים יפה: וכן אם הבי"ח
נד צעונה מקרן גס"פן אין הגעלה מועלת, שהקרן מתקלקל
במים רותחין ויש לחש שמא יחוס עליו (אחרונים): (כ"ד) וצריך
לבון. דהניו שצינ"ח נחלים בוצרות על הפקום ההוא, ובלבון
(כ"ו) אין צריך להעביר החלדה כי האש יבעיר את הכל:
(כ"ה) במקום הגמות. ונעשה זה (כ"ח) קדם הגעלה, ואם לא
עשה פן מקדם נעשה זה אסור הגעלה: (כ"ו) אין לה פקנה
בהגעלה. לפי שאי אפשר לנקר היטב מבפנים, (כ"ט) אם לא
שיפתח התפירות ונקר היטב ואז אפילו הגעלה אין צריך. כלי
שפיו צר ויש שם חלדה שאי אפשר להסירה, לא מהני לה
הגעלה [אחרונים]. עוד פתבו, דכל מקום שצריך הגעלה לא
מהני לקלפו ככלי-אפנית, פי הפלוע יוצא מהפן לדפון, וכלי-
אמנות לא מהני רק במקום שצריך קליפה: ד (כ"ז) על-ידי
האור. פרוש, גלי מים, (ל) כגון שפוד ואסקלא שצולין עליו
מוליקת"א של חמץ ונאף-על-פי שאסקלא (ל"ב) כשצולין על-גבה
טשין אותה בצלילה או מושחין פניה בשמן, אין רטיבית מצט זה
מצילה מהיות האש שולט בה לגמרי, ואינו דוקה למחבת
המבאר לקמן בסע"ף י"א. ולפי שגוף החמץ נוגע בהן בשעת
צליהו ואין ביניהם שום משקה שיוליך טעם החמץ לתוף השפוד
והאסקלא, אלא על-ידי חם האש פלכד נכלע בהן טעם החמץ, (כ"ג)
לפיכך אינו נקלט מהן גס"פן על-ידי הגעלה במים רותחין אלא
על-ידי חם האש, דכבולעו פה פולטו"ט, אבל אם ידוע לו שלא
צלו עליו חמץ, רק שצלו עליו בשר עם מלח שלא נבדק מחמץ,
בזה (ל"ג) די בהגעלה ואפילו לכתחלה: (כ"ח) צריכים לבון.

שער הציון

(כ"ד) אחרונים: (כ"ה) הפל באחרונים: (כ"ו) והנה לקאורה לפי זה לא יצ"י הגעלה בספין עם הקטא בכת-אמת רק אם הקטא מיון הפסין דהנינו אם הוא של
מטבות, ויש להקשות על זה מהש"ס דף ל דמוכח שם דאפלו אם הקטא הוא מיון אחר דהנינו של עץ אפילו הבי מהני אם יכניס אותו ואת הקטא ברותחין, וכבר
הקשה פן האלה רבה, אבל באמת לא קשיא מירי, שהש"ס מ"ד בספין שפכניסין אותם לקטא שהוא צעור מיון אחר אבל מחתיכה אחת ולא משני חתיכות
ואין שם מסמרים פלל, ולא היה הקטא דבוק בדבק אלא שהפנול החד הנכנס שם תחוב בחזק [מאמר מרדכי]: (כ"ז) פוסקים: (כ"ח) אחרונים: (כ"ט) אחרונים:
(ל) מנאברהם וט"ו: (ל"ב) רש"ב"א בתורת-הבית הארץ, והוא החמיר גס"פן במחבת, אבל אנו מקלין במחבת ונדלקמן בסע"ף י"א. עין שם הטעם: (ל"ג) כן
משמע ממגן-אברהם וט"ו וכן פסקו הסמ"מ"ש והמקור"סיים. ואם אינו ידוע לו רק בקתמא, אף הלכתחלה בודאי יש ללבונו מהמת ספק, מכל מקום כד"שכד
אם הגעילו ושתמש בו אפשר דאין להחמיר, ויכפר בשואה איתו כד"יכ"ו בודאי יש להקל דצ"ע: כד

תרגום: 1 חלדה. 2 בתמים.

